

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Маргітич Вікторії Володимирівни
на тему: “Організаційно-економічний потенціал
стратегічного розвитку регіональної економіки”,
яку подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 “Економіка”
(галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”)

1. Ступінь актуальності обраної теми дослідження.

Питанням регіонального розвитку приділяють увагу представники органів державної влади та місцевого самоврядування багатьох країн світу, формуючи організаційне підґрунтя для активізації економічних відносин, що може стати головним драйвером у вирішенні пулу проблем, пов'язаних із регулюванням розподілу матеріально-фінансових ресурсів між регіонами в залежності від стану їх соціально-економічного розвитку. Крім того, глобальні умови господарювання сприяють постійному зростанню асиметрій соціально-економічного розвитку регіонів у стратегічній перспективі (у тому числі й українських), які свідчать про неналежний рівень використання наявних регіональних ресурсів та можливостей, сучасних управлінських технологій при плануванні розвитку територій, що значно стримує процес формування регіональних конкурентних переваг, а, відтак – ефективність реалізації та якість стратегічних рішень територіального управління.

Дані аргументи зумовлюють важливість дослідження організаційних й економічних особливостей розвитку регіональної системи крізь призму стратегування, а також підкреслюють необхідність та своєчасність вдосконалення теоретико-методичних засад даного розвитку на основі застосування сучасних механізмів активізації організаційно-економічного потенціалу. У даному контексті обрана тема дослідження Маргітич Вікторії Володимирівни на тему: “Організаційно-економічний потенціал стратегічного розвитку регіональної економіки”, яке представлено на здобуття наукового ступеня доктора філософії, постає вкрай актуальною.

2. Оцінка достовірності та обґрунтованості основних положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Змістове наповнення структурних елементів кваліфікаційної праці є змістовними й несуперечливими, а її висновки – аргументованими. Високий ступінь обґрунтованості положень дисертації забезпечено глибоким аналізом теоретичних аспектів, що стосуються предмету дослідження, цілісною предметно-змістовною структурою, логічним і послідовним висвітленням матеріалу дослідження, наявністю необхідної сукупності вирішених теоретико-концептуальних завдань, використанням значного масиву закордонних та вітчизняних джерел (219 од.), офіційні дані Державної служби статистики України та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри економіки та підприємництва Державного вищого навчального закладу “Ужгородський національний університет” у рамках теми “Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства в умовах євроінтеграції” (номер державної реєстрації 0119U101945). У межах даної тематики авторка поглибила теоретичні основи та концептуальні підходи до сутності та складу категорії “потенціал стратегічних трансформацій регіональної економіки”.

Надійність і достовірність отриманих результатів дослідження підтверджено аналізом об’єктивних даних у контексті діагностики тенденцій стратегічного розвитку регіональної економіки та виявлення ролі організаційно-економічного потенціалу, побудови матриці організаційно-економічного потенціалу Закарпатської області та визначення її позиції в декартовій системі координат; апробацією результатів дисертаційної роботи в діяльності Закарпатської обласної державної адміністрації та регіонального суб’єкта господарської діяльності. Результати наукового дослідження здобувача впроваджено також у навчальному процесі Державного вищого навчального закладу “Ужгородський національний університет”.

Теоретичною базою дослідження виступає сукупність економічних законів, категоріальна система економічної теорії та понятійний апарат регіональної економіки. Обґрунтованість наукових результатів обумовлюється використанням у дослідженні загальнонаукових методів (наукової абстракції, монографічного дослідження, категоріального аналізу, матричний, кореляційної діагностики, імітаційного моделювання).

Зміст дисертації відповідає її темі, засвідчує досягнення поставленої мети та розв'язання поставлених у логічній послідовності завдань. Положення дисертаційної роботи характеризуються системністю, їх викладено державною мовою та науковим стилем. Крім того, значна частина графічного матеріалу, представленого у роботі, є авторською розробкою, що підвищує загальну цінність дослідження та підкреслює високий рівень самостійної роботи здобувача у процесі підготовки кваліфікаційної праці.

Представлена робота складається з трьох розділів, переконливо пов'язаних між собою, які розкривають теоретико-методологічні аспекти організаційно-економічного потенціалу територій.

У першому розділі *“Теоретичні основи організаційно-економічного потенціалу регіональної економіки”* авторкою обґрунтовано доцільність розширення поняття потенціалу стратегічного розвитку регіональної економіки в динамічному контексті (с. 55), вдосконалено науковий контент організаційно-економічного потенціалу як системної єдності та взаємодії економічних, конфігуративно-структурних та процесно-організаційних елементів (с. 57-59), означено коло та види механізмів активізації організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку та імперативів їх дії з позиції редуccionізму (с. 61-65).

У другому розділі *“Характеристика організаційно-економічного потенціалу Закарпатської області”* здобувачем визначено тренди, що характеризують можливості та обструкції стратегічного розвитку Закарпатської області шляхом здійснення діагностики організаційного та економічного потенціалів (с. 79-95), висвітлено стан науково-інноваційної

складової організаційно-економічного потенціалу регіону й побудовано регресивну модель впливу визначальних наукових та інноваційних факторів на рівень розвитку економіки Закарпаття (с. 96-119), а також здійснено стратегічний аналіз Закарпатської області та побудовано матрицю позиціонування організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіону (с. 119-132).

Третій розділ роботи *“Механізми посилення організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку Закарпатської області”* демонструє результати дослідження, що полягають в обґрунтуванні здобувачем основних інноваційних важелів посилення організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіональної господарської системи Закарпаття (с. 135-157), окресленні можливостей та перспектив інжинірингу довіри як культурно-інституціональної платформи організаційно-економічного потенціалу розвитку Закарпатської області (с. 157-174), а також у розробці експлікативної моделі активізації організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіональної економіки (с. 189).

Після трьох розділів роботи представлено висновки, положення яких демонструють основні результати наукового дослідження (с. 191-196).

Сукупність вищенаведених фактів, результати проведеного аналізу положень та висновків дисертації дозволяють стверджувати, що вони є достовірними й обґрунтованими, представлена робота є завершеною кваліфікаційною працею, виконаною автором самостійно.

3. Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сукупність результатів, отриманих автором у процесі дослідження, вирішують важливе наукове завдання, квінтесенція якого полягає в обґрунтуванні теоретичних і концептуальних засад організаційно-економічного потенціалу території та розробленні практичних рекомендацій

щодо формування системи механізмів посилення організаційно-економічного потенціалу, дія яких націлена на забезпечення стратегічно спрямованого випереджального розвитку регіональної економіки.

Основні результати містять елементи наукової новизни, зокрема:

– вперше побудовано експлікативну модель активізації організаційно-економічного потенціалу, що розкриває взаємодію елементів, процесів, факторів, механізмів та важелів стратегічного розвитку регіональної економіки (с. 189). Застосування даної моделі сприятиме покращенню якості управління розвитком організаційно-економічного потенціалу з боку представників регіонального менеджменту та забезпеченню формування стратегічних регіональних конкурентних переваг;

– удосконалено категорію потенціалу стратегічного розвитку в динамічному контексті як взаємодію функцій, імпульсів і векторів розвитку регіональної економічної системи, спрямованих на формування регіональних конкурентних переваг (с. 36), що сприяло здійсненню типологізації видів потенціалу стратегічного розвитку регіональної економіки;

– удосконалено класифікаційні підходи до групування потенціалу стратегічного розвитку економічної системи на основі застосування таких ознак як роль, взаємодія, напрям впливу потенціалу, характер дії потенціалу (с. 37). Розробки у даному напрямі дозволили Вікторії Володимирівні запропонувати механізми активізації організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку території;

– удосконалено дефініцію організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку як системної єдності та взаємодії механізмів, здатностей та можливостей, що проявляються в економічних, конфігуративно-структурних та процесно-організаційних елементах і забезпечують стійкий розвиток регіону, побудову його конкурентоспроможності та реалізацію регіональної стратегії розвитку (с. 55). Даний результат дав автору можливість вдосконалити науковий контент організаційно-економічного потенціалу та поглибити понятійний

апарат регіональної економіки;

– побудовано матрицю позиціонування організаційно-економічного потенціалу, яка дозволила окреслити зону “інфанти”, зону “повітряної кульки”, зону “потягу” та зону “стратегічного лідера” (с. 124-127). Дана розробка сприяла здійсненню здобувачем стратегічного аналізу організаційно-економічного потенціалу розвитку Закарпатської області, визначенню трендів, що характеризують можливості та обструкції стратегічного даного процесу, а також обґрунтуванню основних інноваційних важелів посилення організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіональної господарської системи Закарпаття;

– окреслено коло імперативів ефективного функціонування організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіонів, що включають динамічність та адаптивність, системність й елімінування (с. 56). Це створило передумови для висвітлення в роботі науково-інноваційної складової організаційно-економічного потенціалу регіону, побудови регресивної моделі впливу визначальних наукових та інноваційних факторів на рівень розвитку економіки Закарпаття, а також для окреслення можливостей та перспектив інжинірингу довіри як культурно-інституціональної платформи організаційно-економічного потенціалу розвитку Закарпатської області.

Отже, проведений аналіз положень наукової новизни дозволяє встановити їх відповідність чинним вимогам, що ставляться до дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

4. Теоретичне та практичне значення роботи, використання результатів дослідження.

Розробки та пропозиції дисертаційної роботи здобувача постають вагомим внеском у теорію й практику регіональної економіки. Наукова цінність результатів роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних й концептуальних засад організаційно-економічного потенціалу території та

розробці практичних рекомендацій щодо формування системи механізмів посилення організаційно-економічного потенціалу, дія яких націлена на забезпечення стратегічно спрямованого випереджального розвитку регіональної економіки.

Практична цінність результатів дисертації полягає у можливості їх використання в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування України, суб'єктів господарської діяльності. Запропоновані рекомендації прикладного характеру впроваджено в діяльність Департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської обласної державної адміністрації (довідка №01-07/539 від 25.06.2019 р.), ТОВ “Укрпроджест БШФ” (довідка №5/732 від 20.01.2021 р.).

До вагомих розробок автора, що мають практичне значення, слід віднести наступні:

рекомендації щодо діагностики тенденцій стратегічного розвитку регіональної економіки, виявлення ролі організаційно-економічного потенціалу, побудови матриці організаційно-економічного потенціалу;

підхід до впровадження інноваційних механізмів активізації організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіональної економіки;

рекомендації щодо визначення шляхів інжинірингу довіри як інституціонально-культурного базису організаційно-економічного потенціалу.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях та відповідність дисертації чинним вимогам.

Основні положення дисертації, результати досліджень та практичних рекомендацій знайшли повною мірою своє відображення у 28 публікаціях, з яких 11 – у періодичних наукових виданнях інших країн, які входять до Європейського Союзу та у наукових фахових виданнях України, 2 статті – в

інших наукових виданнях, 15 праць засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Загальний обсяг публікацій – 8,21 д.а., з яких особисто автору належить 3,85 д.а. Ознайомлення з опублікованими працями здобувача дає підставу для підтвердження їх відповідності положенням дисертаційної роботи, а висновки, теоретико-методичні підходи та практичні рекомендації висвітлено в них достатньо повно й обґрунтовано.

Опубліковані наукові праці здобувача відповідають п. 11 “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (зі змінами згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 979). Положення дисертаційного дослідження, що містять наукову новизну, висвітлено повною мірою у спеціалізованих виданнях та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, автором використано ті ідеї та положення, що отримано особисто.

6. Дотримання норм академічної доброчесності.

Представлена дисертаційна робота характеризується як самостійна, авторська праця, що не порушує норм законодавства про захист авторського права. Порушень здобувачем академічної доброчесності не виявлено. Дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Високо оцінюючи аргументованість розробок автора щодо організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіональної економіки, слід зауважити, що не всі положення дисертаційної роботи є завершеними. Крім того, дисертація містить дискусійні питання, упущення та неточності, основні з них зводяться до наступного:

1. У вступі роботи недостатньо повно та чітко представлено кореляцію

між дев'ятьма поставленими завданнями, що розкривають мету дослідження (с. 20-21) та шістьома положеннями наукової новизни, що висвітлює здобувач на с. 23-24. У тексті дисертації цей зв'язок чітко прослідковується, його розкрито повною мірою, проте чому його надано фрагментарно в положеннях наукової новизни, не зрозуміло.

2. Дискусійний характер носить використання автором дисертації у синонімічному ряду наступних понять: “регіональна економіка”, “економічна система”, “господарська система”, “територія”, “господарство”, а також ототожнення між собою дефініцій “стратегічний потенціал”, “потенціал стратегічного розвитку”, “потенціал регіонального розвитку”. Кожна з вищеперерахованих дефініцій має свої особливості та може розглядатися як у широкому, так і вузькому сенсі. За умов чіткого обґрунтування кожного з вищенаведених понять, автор додатково підкреслила би високий науковий характер отриманих результатів дослідження в контексті вдосконалення нею категорій “потенціал стратегічного розвитку” (с. 36) та “організаційно-економічний потенціал розвитку регіональної економіки” (с. 55).

3. Сторінка 42 дисертаційної роботи демонструє рисунок 1.5, де автор визначає види потенціалу обструкції розвитку економічної системи, серед яких міститься дефініція “обструкційний потенціал”, що є недостатньо аргументованою. Викликає сумніви доцільність використання вказаного поняття, оскільки воно складається з двох антонімічних і взаємовиключних елементів: термін “обструкція” у спрощеному значенні передбачає протидію (перешкоду), а “потенціал” – навпаки, сукупність можливостей.

4. На рисунку 2.2 (с. 81) дисертації автор демонструє напрямки діагностики організаційно-економічного потенціалу регіонального розвитку, де пропонує здійснювати оцінку зовнішньоекономічної активності підприємств регіону, проте далі, у таблиці 2.4 (с. 89-90) аналізуються показники зовнішньоекономічної діяльності України та Закарпатської області, що не відповідає першочерговому задуму автора. Крім того, рисунок 2.2 містить авторську пропозицію щодо проведення аналізу

показників розвитку регіональної економіки, до яких далі у таблицях 2.1-2.3 (с. 82-88) відносить частку валової доданої вартості за видами економічної діяльності у Закарпатській області й Україні та основні структурні показники діяльності суб'єктів господарювання (підприємств) Закарпатської області. Викликає подив, чому в якості показників розвитку регіональної економіки автор не використовує традиційні статистичні індикатори, динаміку яких представлено в офіційних бюлетенях Державної служби статистики України, серед яких: валовий регіональний продукт, індекси його фізичного обсягу, випуск регіону в основних цінах та за видами економічної діяльності та ін.

5. Наукова проблема, яку в роботі вирішує здобувач, має прямий зв'язок з розвитком Закарпатського регіону у стратегічному вимірі. Тому дивно, що автор не використовує такі джерела інформації як нормативно-правові акти національного та локального характеру, які регулюють ти чи інші стратегічні питання розвитку регіональної економіки. Серед них:

5.1. “Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932. Даний нормативно-правовий акт налічує перелік конкретних стратегічних елементів, на які можна спиратися в процесі наукового дослідження, зокрема для побудови експлікативної моделі активізації організаційно-економічного потенціалу регіонального розвитку (рис. 3.13, с. 189). Так, на рисунку 3.13 можна побачити визначені автором стратегічні елементи розвитку організаційно-економічного потенціалу, перелік яких є вкрай дискусійним (крім елемента “мета розвитку”), оскільки, з наукової точки зору, стратегічними можуть називатися ті елементи, які відповідають вимогам стратегії (що впливає, безпосередньо, з назви). Отже, в даній частині поданого графічного матеріалу більш доцільно було би показати такі стратегічні елементи вищевказаного процесу, як оцінка фактичного стану, виявлення загроз і можливостей, визначення

альтернативних сценаріїв розвитку, формування комплексу заходів для реалізації визначеної мети та їх реалізація, оцінка результатів розвитку організаційно-економічного потенціалу та їх корегування (за потреби) – тобто всі ті етапи, які автор досліджувала в положеннях дисертації, проте, чомусь, не вказала в останньому пункті своєї роботи;

5.2. “Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації”, затверджена Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року № 79. Положення даної методики включають етапи процедури здійснення SWOT-аналізу та його фрейм, за якими можна було здійснити даний аналіз та представити його результати у п. 2.3 (с. 122-123) в контексті побудови стратегічної матриці організаційно-економічного потенціалу Закарпатської області, що значно підсилило би дану роботу;

5.3. “Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років”, затверджена Рішенням обласної ради від 20.12.2019 року №1630. Положення даного акту локального характеру формують дискусію з деякими тезами дисертаційної роботи. Наприклад, на с. 165 п. 3.2 в якості пропозиції автор зазначає: “... важливим напрямом формування довіри є спільне створення проєктів або програм розвитку регіону, в підготовці яких беруть участь всі верстви регіонального суспільства...”. Погоджуючись з безсумнівною вагомістю даної тези, доцільно все ж зазначити, що дана рекомендація вже так чи інакше виконується на регіональному рівні. Так, додаток до вищевказаної стратегії містить перелік осіб – членів робочої групи, що брали участь у її розробці, який охоплює досить широкі кола регіонального суспільства, тому доцільність даної рекомендації в тексті дисертації виглядає дещо сумнівно.

6. Дискусійними постають також тези автора щодо відсутності інноваційної інфраструктури в Закарпатському регіоні на с. 130 праці (можливо, мова йде про недостатній рівень розвитку об’єктів такої

інфраструктури) та щодо необхідності формування бренду “Закарпаття – регіону довіри” на с. 166, оскільки даний регіон вже має з 2016 року офіційний туристичний бренд “Закарпаття – земля, наближена до неба”.

7. Недостатньо зрозумілою постає позиція автора щодо використання у дисертації двох різних підходів до оцінки рівня компетентності експертів у контексті характеристики організаційного та економічного потенціалу Закарпатської області. Положення п. 2.3 роботи (с. 131-132) демонструють перший підхід, заснований на розрахунку індикатора дисперсії оцінок організаційного та економічного потенціалу. Натомість, другий підхід наводиться у п. 3.1 дисертації (с. 154), в основу якого пропонується покласти розрахунок коефіцієнта, виходячи із “судження експерта про ступінь кваліфікації у процесі формування пропозицій до програмних документів і самооцінки експерта про ступінь своєї аргументації”.

Вищевказані дискусійні положення та зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та висвітлених у ній результатів.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність чинним вимогам.

В цілому, представлена дисертаційна робота є завершеною кваліфікаційною працею, наукові положення якої логічно пов'язані між собою, а висновки й рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень.

Зміст дисертації, наукові результати та обрана тема дослідження відповідають спеціальності 051 “Економіка”, за якою роботу подано до захисту. Стиль викладання положень та результатів кваліфікаційної праці відповідає нормам наукового стилю.

За результатами аналізу змісту поданої дисертаційної роботи та на підставі положень відгуку вважаю, що дисертаційна робота на тему “Організаційно-економічний потенціал стратегічного розвитку регіональної

економіки” за рівнем наукової новизни отриманих результатів, їх практичної значущості, якістю проведених досліджень та стилем викладення відповідає положенням “Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 р. № 283), “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 979), а її автор – Маргітич Вікторія Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 “Економіка” в галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, старший дослідник,
заступник завідувача відділу проблем
міжрегіонального співробітництва
Державної установи
“Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України”**

Ю.С. Рогозян

Підпис <i>Ю.С. Рогозян</i>	засвідчую.
УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»	
<i>Ю.С. Рогозян</i>	
«04» червень	2021 р.

